

Top 10 Hoogtepunten van Berlijn

Welkom in Berlijn	5
Berlijn verkennen	6
Hoogtepunten van Berlijn	10
Brandenburger Tor en Pariser Platz.....	12
Reichstag.....	14
Unter den Linden.....	16
Potsdamer Platz.....	20
Museumsinsel.....	24
Kurfürstendamm.....	30
Kaiser-Wilhelm- Gedächtnis-Kirche	32
Schloss Charlottenburg.....	34
Kulturforum	38
Zoologischer Garten.....	42

De Top 10 van alles

Historische momenten.....	46
Beroemde Berlijners.....	48
Musea	50
Kunstgaleries.....	52
Historische gebouwen.....	54
Moderne gebouwen.....	56
Kerken en synagogen.....	58
Parken en tuinen	60
Weg van de massa.....	62
Berlijn voor kinderen.....	64
Amusement.....	66
Berlijn voor homoseksuelen.....	68
Restaurants.....	70
Kneipen (cafés en bars)	72
Lounges en clubs.....	74
Winkels en markten	76
Berlijn zonder portemonnee.....	78
Festivals.....	80

Berlijn van buurt tot buurt

Centrum:	
Unter den Linden	84
Centrum:	
Scheunenviertel	94
Centrum:	
Rond de Alexanderplatz.....	102
Tiergarten en Diplomatenviertel.....	112
Charlottenburg en Spandau.....	118
Kreuzberg, Schöneberg en Neukölln	128
Prenzlauer Berg.....	136
Het zuidoosten	144
Grunewald en Dahlem	150
Potsdam en Sanssouci.....	156

De afkorting Tvg in dit boek staat voor Toegankelijk voor gehandicapten

Binnen de Top 10 zegt een positie niets over kwaliteit of populariteit. Alle items zijn wat dat betreft geheel gelijkwaardig.

Omslag voor en rug De Fernsehturm bij zonsopkomst

Omslag achter Zicht op de Berliner Dom
Titelpagina Bijzonder dak van het Sony Center op Potsdamer Platz

Wegwijs in Berlijn

Vervoer naar en in Berlijn	164
Praktische informatie.....	166
Accommodatie	172
Register	180
Dankbetuiging	188
Nuttige uitdrukkingen	190

De informatie in deze Capitool Top 10 Berlijn wordt regelmatig gecontroleerd en aangepast. Alles is in het werk gesteld om ervoor te zorgen dat de informatie in dit boek bij het ter perse gaan zoveel mogelijk is bijgewerkt. Gegevens zoals telefoonnummers, openings-tijden, prijzen, exposities en reisinformatie zijn echter aan veranderingen onderhevig. De uitgever is niet aansprakelijk voor consequenties die voortvloeien uit het gebruik van dit boek.

Welkom in Berlijn

Weinig Europese steden hebben zulke enorme veranderingen en vernieuwingen ondergaan als Berlijn: van de Pruisische overheersing en het naziregime tot de Koude Oorlog en de hereniging van Duitsland. Met deze Top 10-gids kunt u deze fascinerende stad, die nog steeds in ontwikkeling is, naar hartelust verkennen.

Ook nu nog spreekt de geschiedenis tot de verbeelding. Een wandeling over **Unter den Linden** voert u van de klassieke zuilen van de **Brandenburger Tor** langs de oude ministeries van het Derde Rijk naar de schatten van **Museumsinsel**. Verderop vindt u de bijzondere socialistische architectuur van **Alexanderplatz**. Deze caleidoscoop aan perioden geeft kleur aan de beschadigde ziel van Berlijn.

Veel mensen komen naar Berlijn voor de prachtige kunst en de talloze bars, cafés en nachtclubs. De geest van de Golden Twenties leeft hier nog voort, en Berlijn slaapt nooit. Hoeveel u wilt zien, hangt af van uw uithoudingsvermogen – zoals elke vermoeide feestganger u zal vertellen, Berlijn is geen stad voor ochtendmensen (de afterparty's tellen niet mee). Maar dat is niet alles. Voor een metro-pool is Berlijn verrassend groen, met ruime parken zoals de **Tiergarten** of **Volkspark Friedrichshain**, waar mensen luiëren, barbecuen, joggen en fietsen – in dit land dat bekendstaat om de *autobahns*, verruilt men steeds vaker de auto voor de fiets.

Of u nu een weekend of een hele week komt, in deze Top 10-gids vindt u het beste van wat Berlijn te bieden heeft, van de hippe cafés op **Prenzlauer Berg** tot de duistere nachtclubs van **Kreuzberg** en de koninklijke tuinen van **Charlottenburg**. De gids geeft volop tips, van gratis uitjes tot voorbeelden van minder toeristische plekken, plus veertien gemakkelijk te volgen voorbeeldroutes, zodat u in korte tijd zoveel mogelijk kunt bekijken. Voeg daarbij de fraaie foto's en de overzichtelijke kaarten en u hebt een ideale, compacte reisgids in handen. **Geniet van de gids en van Berlijn.**

Van boven met de klok mee: **Berliner Dom**; **Sony Center** op Potsdamer Platz; **Hackescher Markt** bij Hackesche Höfe; **Schloss Charlottenburg**; **Marx-Engels-Forum**; de **Philharmonie**

TOP 10 ★ Brandenburger Tor en Pariser Platz

De Brandenburger Poort, het bekendste symbool van Berlijn, prijkt in het centrum van de Pariser Platz, niet gehinderd door de moderne ambassades die het plein inmiddels omringen. De beroemde poort met het beeld van een triomferende Quadriga vervult al lang een centrale rol in de geschiedenis van de stad. Vorsten, staatslieden, militairen en demonstranten: allen zijn onder de Brandenburger Tor door getrokken.

1 Brandenburger Tor

Carl G. Langhans baseerde zijn ontwerp uit 1789–1791 op de tempelportalen in het oude Athene. Sinds de 19de eeuw hebben tal van gebeurtenissen uit de geschiedenis van de stad zich tegen de achtergrond van de Brandenburger Tor (rechts) voltrokken. Het is hét symbool van Berlijn.

2 Quadriga

Dit 6 m hoge beeld (onder) werd in 1794 als vredessymbool gemaakt door Johann Gottfried Schadow. Schadows nicht stond model voor de de met lauweren gekroonde vredesgodin in haar strijdswagen; ze werd in heel Berlijn bekend.

3 Hotel Adlon Berlin

Het chicste hotel van Berlijn (onder) kent een hooggeplaatste clientèle als Greta Garbo, Thomas Mann en Charlie Chaplin. Het is een reconstructie van het vermaarde Hotel Adlon dat tijdens WOII werd verwoest.

4 DZ Bank

In dit moderne gebouw van de Amerikaan Frank Owen Gehry zijn de heldere lijnen van de Pruisische architectuur gecombineerd met gedurfdere elementen binnen (blz. 57).

5 Akademie der Künste

Achter de ramen van dit gebouw uit 2000–2005, een ontwerp van Günter Behnisch en Manfred Sabatke, gaan de resten schuil van de oude academie die in WOII werd gebombardeerd. Nu is het een kunstacademie.

6 Franse ambassade

Christian de Portzamparc bouwde dit elegante gebouw in 2001 op de plek van de oude ambassade die in WOII was verwoest. De zuilenrijen en ramen zijn een eerbetoon.

7 Palais am Pariser Platz

Dit complex (links) van Bernhard Winking is een geslaagde moderne interpretatie van de neoklassieke architectuur. Binnen vindt u een café, een restaurant en een souvenirwinkel rond een prettige, schaduwrijke binnenplaats.

TIPS VOOR DE REIZIGER

Kaart K3 ■ Pariser Platz

Toeristeninformatie: zuidpoort van de Brandenburger Tor ■ 030-250025 ■ www.visitberlin.de

Open april–okt dag. 9.30–19.00 uur; nov.–maart dag. 9.30–18.00 uur

■ Neem even pauze bij Starbucks op Pariser Platz 4A.

■ U kunt de lijn van de Berlijnse muur volgen over de voormalige grensweg; u volgt de bordjes Berliner Mauerweg. Historische bezienswaardigheden wisselen zich af met natuurschoon op dit pad.

8 Haus Liebermann

Josef P. Kleihues bouwde dit gebouw in 1996–1998. Het is een kopie van het huis dat er eerder stond en waar de kunstenaar Max Liebermann woonde. Toen de SA in 1933 onder de poort door marcheerde, deed hij de uitspraak: 'Ik zou met geen mogelijkheid zo veel kunnen eten als ik nu uit zo willen kotsen.'

9 Amerikaanse ambassade

Het laatste gat rond de Pariser Platz werd pas in 2008 gedicht (boven). De bouw liep jaren vertraging op omdat de VS om veiligheidsredenen een hele straat wilden verplaatsen, maar dat ging uiteindelijk niet door.

10 Eugen-Gutmann-Haus

De Dresdner Bank (rechts), in 1997 gebouwd door gmp, herinnert aan de stijl van de Nieuwe Zakelijkheid uit de jaren twintig. Voor het gebouw staat het originele straatnaambord van de Pariser Platz.

TOP 10 Beroemde Berlijners

Actrice Marlene Dietrich

1 Marlene Dietrich

Deze befaamde filmster (1901–1992) werd geboren in Schönberg. Ze begon met filmen in de jaren twintig in Berlijn. In 1931 brak ze door met de film *Die blaue Engel*. Dietrich ligt begraven op de Friedenau-begraafplaats in Steglitz. Veel van haar persoonlijke eigendommen zijn te zien in het Deutsche Kinemathek (blz. 22).

2 Albert Einstein

In 1914 werd Albert Einstein (1879–1955) directeur van het Kaiser Wilhelm-Instituut voor Natuurkunde. In 1921 kreeg hij de Nobelprijs voor Natuurkunde voor zijn uitleg over het foto-effect, maar hij is bekender om de relativiteitstheorie, die hij al in 1905 ontwikkelde. Einstein woonde en werkte vooral in Potsdam, maar onderhield nauwe banden met Berlijn, waar hij college gaf. In 1933 emigreerde de jood Einstein naar de VS, waar hij tot zijn dood bleef wonen.

3 Bertolt Brecht

De in het Beierse Augsburg geboren Bertolt Brecht (1898–1956) schreef enkele van zijn bekendste werken, zoals de *Dreigroschenoper*, in een klein appartement in Charlottenburg.

Ten tijde van het Derde Rijk emigreerde hij naar de VS, maar na de oorlog keerde hij terug naar Duitsland, waar hij in 1949 in Oost-Berlijn het Berliner Ensemble oprichtte. Brecht woonde tot zijn dood met zijn vrouw Helene Weigel in de Chausseestrasse in Berlin-Mitte. Hun woning is gerestaureerd en is nu een museum.

4 Herbert von Karajan

Deze beroemde Oostenrijkse dirigent (1908–1989) stond van 1954 tot 1989 aan het hoofd van de Berliner Philharmoniker. Onder zijn leiding ontwikkelde het orkest een geheel eigen geluid, dat tot op heden geroemd wordt. Herbert von Karajan werd zowel geacht als gevreesd door zijn musici: hij was geniaal, maar ook heetgebakerd. De Berlijners noemen de Philharmonie nog steeds 'Circus Karajani'.

Dirigent Herbert von Karajan

5 Robert Koch

Weinigen hebben zo'n stempel gedrukt op de ontwikkeling van de moderne geneeskunde als Robert Koch (1843–1910). Koch was directeur van het Instituut voor Infectieziekten en gaf daarnaast les en deed onderzoek in het Charité-ziekenhuis.

In 1905 kreeg hij de Nobelprijs voor Geneeskunde voor zijn baanbrekende ontdekkingen op het gebied van tuberculoseonderzoek.

6 Theodor Fontane

Fontane (1819–1898), hugenoot van komaf, was een van de invloedrijkste 19de-eeuwse Duitse romanschrijvers en dichters. Hij werkte bovendien ruim 20 jaar als journalist en criticus en schreef tal van artikelen en essays in Café Josty aan de Potsdamer Platz. Fontane staat bekend om zijn *Effi Briest* en de vijfdelige reisverhalen *Wandelingen in de provincie Brandenburg*, waarin hij de volksmentaliteit, historische plaatsen, de architectuur en het landschap van voornamelijk Brandenburg beschrijft.

7 Käthe Kollwitz

De beeldhouwster en schilderes Käthe Kollwitz (1867–1945) nam de problemen van de armen tot onderwerp van haar werk, dat krachtig en indringend commentaar geeft op het menselijk lijden. Kollwitz woonde een groot deel van haar leven in een bescheiden woning aan het plein dat nu naar haar is genoemd, in de wijk Prenzlauer Berg. Met een monument wordt herdacht hoe ze het leven van de arme, kinderrijke families in de stad en de sociale paria's uitbeeldde. Een vergrote reproductie van haar *Moeder met*

haar dode zoon staat nu bij de Neue Wache (blz. 17).

8 Jacob en Wilhelm Grimm

De broers Jacob (1785–1863) en Wilhelm (1786–1859) Grimm werden beroemd met de sprookjes en volksverhalen die ze optekenden, zoals *Roodkapje*, *Hans en Grietje* en *Repelsteeltje*. Minstens zo belangrijk was echter hun taalkundige werk. Hun *Duitse Grammatik* en *Duitse Wörterbuch* zijn tot op heden standaardwerken in het Duitse taalgebied.

Theodor Fontane

9 Georg Wilhelm Hegel

De invloedrijke filosoof Hegel (1770–1831) gaf van 1818 tot zijn dood in 1831 les aan de Humboldt-universiteit.

10 Felix Mendelssohn Bartholdy

Deze componist (1809–1847), een kleinzoon van filosoof Moses Mendelssohn, was dirigent van de Staatskapelle (staatskapel) van het operahuis aan Unter den Linden. Zijn graf bevindt zich op de Dreifaltigkeitsfriedhof in Kreuzberg.

Monument voor beeldhouwster en schilderes Käthe Kollwitz door Gustav Seitz

TOP 10 Centrum: Scheunenviertel

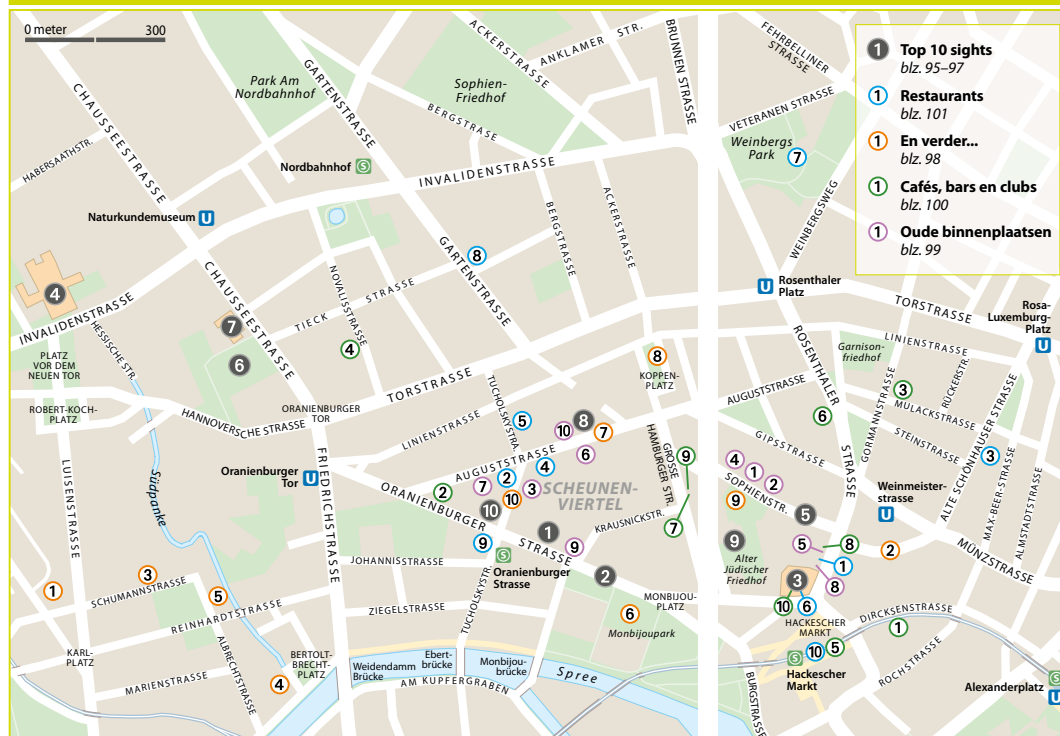

Het rijksversierde Postfuhrant

Vanaf halverwege de 19de eeuw woonden in het Scheunenviertel (schurenwijk) duizenden arme joodse immigranten. Na de oorlog werd de buurt verwaarloosd, waardoor het in verval raakte. De afgelopen decennia kreeg de wijk een opknappbeurt, en zijn veel oude

koopmanscomplexen en nauwe straatjes gerestaureerd en keerde het unieke, levendige karakter van de wijk langzaam terug. Door de vele restaurants, galeries en winkels is het nu een trendy wijk. Het tragische lot van de vroegere bewoners blijft echter diep in ieders geheugen gegrift.

CENTRUM: SCHEUNENVIERTEL

1 **Neue Synagoge**
Kaart J4/5 ■ Oranienburger
Str. 28–30 ■ Open zo–ma 10.00–
20.00, di–do 10.00–18.00, vr 10.00–
17.00 uur ■ Niet gratis ■ www.
cjudaicum.de

De Neue Synagoge (1866) was eens de grootste synagoge van Europa. Tijdens de *Kristallnacht* in 1938 bleef het gebouw gespaard, maar in de Tweede Wereldoorlog werd veel schade aangericht. Achter de moorse façades liggen een gebedsruimte en het Centrum Judaicum (blz. 59).

2 **Oranienburger Strasse**
Kaart J4/5 ■ Mitte, tussen de
Friedrichstr. en de Rosenthaler Str.
Als geen andere straat weerspiegelt de Oranienburger Strasse de opkomst en ondergang van de joodse

Mooie koepel van de Neue Synagoge

- 1** **Top 10 sights**
blz. 95–97
- 1** **Restaurants**
blz. 101
- 1** **En verder...**
blz. 98
- 1** **Cafés, bars en clubs**
blz. 100
- 1** **Oude binnenplaatsen**
blz. 99

3 **Hackesche Höfe**
Kaart J5 ■ Rosenthaler
Strasse 40–41

De Hackesche Höfe, de grootste en mooiste groep gerestaureerde handelsgebouwen van Berlijn, strekken zich uit tussen de Oranienburger Strasse en de Rosenthaler Strasse. Het complex bestaat uit acht binnenplaatsen en werd rond 1900 ontworpen door August Endell en Kurt Berndt. Vooral de eerste binnenplaats vertoont Jugendstilelementen: vol geglaazuurde tegels verfraaid met geometrische figuren in levendige kleuren. Het complex is zorgvuldig gerestaureerd en is nu een van de populairste uitgaanscentra van de stad.

cultuur in Berlijn. Sporen van het joodse verleden zijn zichtbaar in de Neue Synagoge en in diverse joodse cafés en restaurants (blz. 101). Sommige 18de- en 19de-eeuwse gebouwen getuigen van de vroegere luister van de straat – het Postfuhrant (blz. 97) bijvoorbeeld, en het huis op nr. 71–72, in 1789 gebouwd door Christian Friedrich Becherer voor de Duitse vrijmetselaarsloge.